

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови обласної
державної адміністрації,
начальника обласної військової
адміністрації

29.11.2024 № 1051

СТРАТЕГІЯ

контролю над тютюном в Запорізькій області на 2024-2027 роки

I. Вступ

Висока поширеність вживання тютюнових та нікотинових виробів в Україні є одним з ключових факторів ризику неінфекційних захворювань (далі – НІЗ). Внаслідок куріння щороку передчасно помирають в середньому 85 тисяч українців (з них близько 13 тисяч – пасивні курці), що становить 12 % від загальної смертності. Від хвороб та смертності, спричинених вживанням тютюну, економіка України щороку втрачає 3,2 % валового внутрішнього продукту (ВВП). Загалом 23 % дорослих (від 15 років) та майже 15 % підлітків (13-15 років) вживають тютюнові вироби.

За даними опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у квітні 2023 року дослідження щодо поширеності вживання тютюнових та нікотинових виробів в Україні, з початком повномасштабної війни в Україні 42,3 % респондентів відповіли, що це ніяк не вплинуло на інтенсивність їхнього споживання тютюну або нікотину; 40,2 % зазначили, що почали вживати трохи більше або значно більше тютюну або нікотину; 12,6 % повідомили, що почали вживати менше або значно менше. Водночас 63,1 % респондентів планують відмовитись від куріння.

На виконання Закону України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну» докладено максимальних зусиль для захисту населення від тютюну. Зобов'язання щодо реалізації положень цієї конвенції включено до Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Саме завдяки цьому на національному рівні розроблено законодавство з контролю над тютюном, що визначає основні принципи та напрями державної політики щодо запобігання тютюнокурінню, зниження рівня вживання тютюнових виробів серед населення, обмеження доступу до них дітей, охорони здоров'я населення від шкоди, заподіяної їхньому здоров'ю внаслідок розвитку захворювань, інвалідності, а також смертності, спричинених курінням тютюнових виробів чи іншим способом їх вживання.

Верховна Рада України 16 грудня 2021 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» (далі – Закон). Так, з 11 липня 2022 року запроваджено додаткові правила щодо захисту бездимного середовища: заборонено куріння, вживання та використання тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння; електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згорання; кальянів, а з 11 липня 2023 року – заборонено рекламу тютюнових виробів, електронних пристроїв для куріння (як електронних сигарет, так і пристроїв для нагрівання тютюну) і продаж ароматизованих сигарет та рідин до електронних сигарет. З 11 січня 2024 року виробники мають розміщувати на упаковках (до 65 % від площі пачки) із сигаретами оновлені графічні та текстові зображення медичних попереджень про шкоду і наслідки куріння, розроблені Міністерством охорони здоров'я України і затверджені Міністерством юстиції України, а також інформаційний напис про вміст нікотину та смоли в диму однієї сигарети (щодо сигарет).

У Законі чітко визначено перелік місць, де заборонено куріння тютюнових і нікотинових виробів, та встановлення знаків щодо заборони куріння. Крім того, недотримання вимог Закону передбачає накладення штрафних санкцій на порушників. Суб'єкти господарювання повинні забезпечити дотримання антитютюнового законодавства у своїх закладах та установах.

Втручання тютюнової індустрії, яка намагається обминути деякі законодавчі вимоги, сповільнює темп зменшення поширеності куріння. Неоднозначність трактування Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів» щодо реклами у місцях продажу стало причиною того, що вітрини магазинів та кіосків перетворилися на рекламні майданчики, а неналежний контроль за виконанням заборони про рекламування тютюну призвів до наявності промоутерів, які пропонують ті чи інші бренди тютюнових виробів. Це ускладнює виконання Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» щодо заборони нелегальної торгівлі тютюновими виробами (реалізація товарів без акцизів, без ліцензій), продажу тютюнових виробів неповнолітнім тощо.

Розроблення Стратегії та реалізація Плану заходів відповідає статті 8 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», в якій визначаються повноваження органів місцевого самоврядування щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення.

План заходів щодо реалізації Стратегії з контролю над тютюном у Запорізькій області на 2024 – 2027 роки (далі – План заходів) розроблений відповідно до Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та спрямований на зменшення поширеності куріння.

Підпункт 3 пункту 1 «Цілей сталого розвитку України» передбачає забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці, а підпункт 3.8 Національної доповіді «Цілей сталого розвитку України» передбачає активізацію імплементації «Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну».

Завдання Плану заходів Стратегії відповідають виконанню «Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну», а саме:

- статті 5 «Загальні зобов'язання»;
- статті 8 «Захист від впливу тютюнового диму»;
- статті 12 «Освіта, передача інформації, підготовка та інформування населення»;
- статті 13 «Реклама, стимулювання та спонсорство тютюнових виробів»;
- статті 14 «Заходи зі скорочення попиту, які стосуються тютюнової залежності й припинення вживання тютюну»;
- статті 15 «Незаконна торгівля тютюновими виробами»;
- статті 16 «Продаж неповнолітніми і неповнолітнім»;
- статті 26 «Фінансові ресурси».

II. Ситуація з поширеністю тютюнокуріння у Запорізькій області

У 2023 році фахівці Державної установи «Запорізький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» провели анкетування щодо прихильності до куріння учнів 9-11 класів закладів загальної середньої освіти м. Запоріжжя та Запорізької області; щодо прихильності до куріння студентів закладів вищої освіти м. Запоріжжя. Після проведеного аналізу були виявлені наступні результати:

«Чи пробували Ви хоча б раз покурити?» - 29 % учнів дали позитивну відповідь. 95,5 % відповіли, що не курять, 4,5 % учнів мають цю шкідливу звичку. «Що ви зазвичай курите?» 91,3 % відповіли, що не курять. Найбільш розповсюдженими серед учнів, які палять, є електронні сигарети - 4,1 %, 2 % - курять сигарети, 2,7 % - ТВЕНи та інше.

В опитуванні щодо прихильності до куріння студентів закладів вищої освіти м. Запоріжжя прийняли участь студенти 3-ох вищих навчальних закладів. Всього взяли участь в анкетуванні 1570 респондентів.

70,1 % студентів не курять на момент анкетування, 15,3 % курять щодня (6,9 % із «стажем куріння» до 3-ох років, 8,4 % - більше 3-ох років), 14,6 % курять зрідка. Вперше спробували курити у віці до 10-ти років – 9,1 % респондентів, 11-12 років – 12,5 %, 14-16 років – 40,3 %, після 17-ти років – 38,1 %. Щоденно курити почали до 15-ти років 6,4 % анкетованих, після 18-ти років - 21,2 %.

III. Мета, завдання, очікувані результати реалізації Стратегії

1. Метою цієї Стратегії є створення ефективного механізму міжсекторальної взаємодії щодо контролю над тютюном на обласному рівні та зменшення поширеності тютюнокуріння серед населення Запорізької області.

2. Завдання Стратегії:

1) створення координаційного механізму контролю за дотриманням законодавства у сфері тютюнокуріння;

2) посилення заходів з нагляду та контролю за дотриманням чинного антитютюнового законодавства;

3) забезпечення механізму системного проведення інформаційних кампаній, заходів для інформування населення та медіазаходів з метою підвищення рівня обізнаності населення щодо змін в антитютюновому законодавстві, впливу тютюнових та нікотинових виробів, їх заміників на здоров'я та соціально-економічний добробут людини;

4) покращення якості надання допомоги у відмові від куріння;

5) забезпечення реалізації основних напрямів державної політики щодо запобігання тютюнокурінню, зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення.

3. Очікувані результати:

1) зменшення кількості порушень внаслідок посилення контролю за дотриманням чинного антитютюнового законодавства;

2) підвищення рівня обізнаності населення про зміни в антитютюновому законодавстві, шкоду від вживання, використання тютюнових виробів, електронних сигарет та пристроїв споживання тютюнових виробів без їх згорання, кальянів; небезпечні наслідки впливу вторинного тютюнового диму;

3) збільшення кількості заходів щодо сприяння наданню допомоги у відмові від куріння шляхом надання кваліфікованої медичної допомоги;

- 4) впровадження ефективних заходів з діагностики та лікування залежності від тютюну на рівні первинної медико-санітарної допомоги;
 - 5) збільшення фінансування заходів і робіт, спрямованих на обмеження вживання тютюнових та нікотинових виробів;
 - 6) забезпечення проведення регулярного моніторингу за дотриманням антитютюнового законодавства.
-

Директор Департаменту охорони
здоров'я обласної державної
адміністрації

Вікторія КЛИМЕНКО